

A biometrikus azonosításhoz kapcsolódó averziók feltárására lefolytatott kutatás

FÖLDESI Krisztina

A biometria 21. századi technikai vívmányinak első számú felhasználási területe a rendészeti célú alkalmazás. Az Európai Unióban, a tagországok belső működésében célként megfogalmazott „biztonság, szabadság, jog” térségének megteremtéséhez elengedhetetlen az ott mozgó személyek személyazonosságának minden kétséget kizáró megállapítása. A biometrikus azonosítók alkalmazásával gyors, megbízható és hitelt érdemlő módon nyílik lehetőség a személyazonosításra. A kérdés csupán az, hogy a biometrikus módszereket a társadalom milyen mértékben fogadja el.

A téma időszerűsége, indoklása, kitűzött célok

Napjainkban kiemelten fontos téma a közbiztonság állapota. A lakosság körében végzett felmérések alapján érezhető a szubjektív biztonságérzet romlása. A bűncselekményszám általános növekedésével,¹ a bűncselekmények kegyetlenebb voltával egyenesen arányosan nő az emberek igénye a biztonságos, nyugodt életre. E kérdéskör nagy vitát kiváltó és igazán akut, szűkebb területe a biometria alkalmazásának lehetősége a mindennapokban, az élet- és vagyonbiztonság megteremtésében. Saját tapasztalatként azonban egyértelművé vált számomra, hogy mekkora ellenállás érzékelhető az emberek részéről a biometrikus azonosítással kapcsolatban. Kutatásomban azt vizsgáltam, milyen averziók élnek ezen a területen, hogyan és milyen mértékben befolyásolják ezek a biometrikus azonosításhoz fűződő attitűdöket. Ezen eredményekkel pedig konklúziók fogalmazhatók meg a biometrikus eljárások későbbi gyakorlati alkalmazhatóságának megvalósulásához. A vizsgálat két helyszínen és közegben zajlott: a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állományában szolgálatot teljesítő rendőrök, illetve az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar biztonságtechnikus hallgatói körében. A kutatási eredmények mind a rendvédelmi célú biometrián alapuló személyazonosítás alkalmazásában, mind a civil szféra biometrikus azonosításhoz kapcsolódó attitűdjében változást generálhatnak, előrelépést indíthatnak el.

¹ 1989-ben 185 000, 1998-ban 600 000, 2011-ben 432 000, 2012-ben 451 512 bűncselekmény jutott a rendőrség tudomására (ENYÜBS alapján). A 2013-as és 2014-es évre vonatkozóan hivatalos statisztikai adatok a cikk megírásáig nem keletkeztek. Forrás: <http://crimestat.b-m.hu/Default.aspx>

A biometriai adatok megbízhatóságát, univerzális alkalmazhatóságát két elem garantálja: egyrészt ilyen adatai mindenkinek vannak, és ezek dekonspirációjának, illetéktelen kezekbe jutásának százalékos esélye elenyésző; másrészt ténylegesen személyspecifikusak, egyediek, és mint ilyenek, originálisan egyetlen személyhez köthetők.² Megalapozza a megbízhatóságot az a tény is, hogy a felhasznált adatok nem hagyhatók el, nem adhatók át, illetőleg nem lophatók el. Fontos elem, hogy a biometrikus adatok levétele, rögzítése, tárolása speciális technikákkal történik, ugyanis a rendszerek nem tárolják közvetlenül magát a mintaképet, ujjlenyomatot,³ arcképet, csupán annak „numerikus kódját”, így azokból az eredeti biometrikus mintázat nem állítható vissza.

A rendőri munka kapcsolata a biometriával

A közbiztonság közvetlen, ok-okozati viszonyban van a rendőrség működési hatékonyságával, amely egyben a biztonság meghatározó dimenziója. Ebben kiemelt fontosságú terület a gyors, megbízható, eredményes személyazonosítás. Fontos kérdés, hogy az adattárakban és az okmányokban tárolt biometrikus adatok azonosítása hogyan valósul meg a rendészeti célú igazoltatások során. Milyen eszközök szükségesek ahhoz, hogy rövid idő alatt, különböző ellenőrzési helyeken (mint például: közterület, autópálya-parkoló, közutak) biztosított legyen az azonosítás lehetősége? A rendőri igazoltatások során a megválaszolendő kérdés mindig egységes: azonos-e az igazoltatás alá vont személy az általa bemutatott okiratban feltüntetettel? A szubjektív tényezők e folyamatból való kizárásának biztonságnövelő hatása van. Megítélésem szerint a biometrikus paraméterek alapján történő rendészeti célú személyazonosítás alkalmazása már nagyfokú objektivitást és egyértelmű biztonsági nyereséget eredményez, amely lehetőséget teremt az azonosítás hagyományos módon, morfológiai jegyek alapján történő végrehajtását befolyásoló szubjektív tényezők negatív elemeinek kiküszöbölésére.⁴

A biometrikus azonosítás rendészeti célú alkalmazásának tehát specifikus kritériumai vannak. Univerzálisnak, tehát mindenkinél, eltérő helyszíneken és ellenőrzési körülmények között, az ellenőrzés folyamatába, a szigorú metodikájú rezsimentézkedésekre építetten alkalmazhatónak kell lennie. Szükséges a gyorsaság és a megbízhatóság, tehát elvárt, hogy azonnali és várakozásmentes eredményt biztosítson. Fontos elem, hogy az azonosítás belső biometrikus azonosító alapján és kontaktmentesen történjen. Ezen szigorú feltételeknek a biometrikus azonosító rendszerek egy része felel meg minden tekintetben. A közterületi alkalmazhatóság vonatkozásában az ujjnyom-

2 Tekintsünk most itt el a kisebb mértékben megbízható, viselkedésalapú biometrikus azonosítástól, amelybe beleértendő például az aláírásminta- és billentyűlétes-vizsgálat, valamint a járáselemzés!

3 Mivel a mai magyar kriminalisztikai gyakorlatban nincs példa az ujjnyom, az ujjnyomat és az ujjlenyomat funkcionális elkülönítésére, szükségesnek tartom ezen fogalmak – általam használt – értelmezésének tisztázását. *Ujjnyomat (fingerprint)*: az ujj(begy) természetes módon (nyomás nélkül) valamely sík felületen hagyott, egybefüggő rajzolata. *Ujjlenyomat (finger roll)*: az ujj természetes módon (nyomás nélkül), valamely sík felületen, balról jobbra (jobbról balra), 180 fokkal történő átforgatásakor keletkező, egybefüggő rajzolata. *Ujjnyom (fragment/-s of fingerprint or finger roll)*: az ujjnyomat vagy íz ujjnyomat egybefüggő részlete.

4 A magyar rendőrség igazoltatási gyakorlatában a biometrikus azonosítás nem minden esetre terjed ki, csak kiegészítheti a hagyományos, anatómiai jegyek alapján történő azonosítást. Amennyiben bármiféle ok merül fel arra vonatkozóan, hogy szükséges, lehetőség van a biometrikus adatok alapján történő azonosítás végrehajtására.

az arc-, a kézgeometria-, az érhálózat- és az íriszazonosítás tartozik azon technikák közé, amelyeknek gyakorlatban történő alkalmazhatósága felmerülhet.

A rendőr közterületi feladatellátása során, jogszabályban rögzített felhatalmazás alapján igazoltat.⁵ A törvény által biztosított jog alapján igazoltatja azt, akinek a személyazonosságát a közrend, a közbiztonság védelme érdekében, bűnmegelőzési vagy bűnüldözési célból, a tartózkodása jogszerűségének megállapítása céljából, közlekedésrendészeti ellenőrzés során, továbbá az igazoltatott vagy más természetes, illetve jogi személy és egyéb szervezet jogainak védelme érdekében kell megállapítani. A jogszabály különbséget tesz magyar és más nemzet állampolgárai között a személyigazolás tekintetében. Magyar állampolgár esetében személyi okmányként elfogadható a személyigazolóhoz a személyazonosító igazolvány,⁶ az útlevél és a kártya formátumú vezetői engedély. Ugyanezen törvényhely kimondja, hogy „ha a személyazonosítás megállapítása más módon nem biztosítható, a személyazonosság céljából az igazoltatottól ujjnyomat vehető, az igazoltatottól fényképfelvétel készíthető, továbbá a külső testi jegyek észlelés és mérés alapján rögzíthetők”.⁷

A személyazonosítás – a gyakorlati sorrendjét tekintve – elsődlegesen a morfológiai jegyek alapján történik. Az adott személyt az átadott okmányában található fénykép alapján szemrevételezik, amelynek során megtörténik az illető megfigyelése életkori sajátosságok, jegyek tekintetében is. Mindezen elemek alkalmazásának eredményessége tekintetében az igazoltató rendőr személyes kompetenciái alapvető relevanciával bírnak. Ám a személyes tudásbázis adottságai, a külső körülmények, az időjárás, a napszak, a környezeti redundancia zavaró, esetlegesen megtévesztő volta és az időtényező mellett az igazoltatás legnagyobb hibaszázalékot rejtő eleme nem a számos negatív külső körülmény, hanem maga az intézkedő rendőr: a szubjektivitás torzító, egyes esetekben zavaró hatása az eredményességben, illetve magában a munkafolyamatban olyan tényező, amely a hibázás esélyét leginkább magában hordozza. A biometrikus azonosítási eljárás, eljárások alkalmazásával e szubjektivitás jelentősen csökkenthető. Ilyen tekintetben tehát a jövő hatékony és gyors rendőri intézkedései vonatkozásában fontos kérdésként merül fel, milyen szemlélettel viseltetnek az egyének a biometriával kapcsolatosan.

A biometrikus azonosítás elfogadottsága

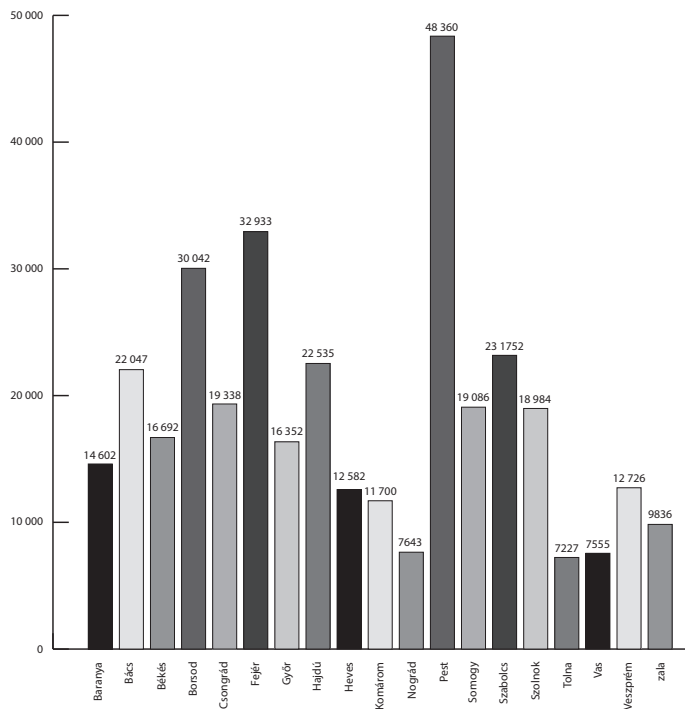
A témában 2014 szeptemberében folytattunk kutatást, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos állományának, valamint az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar hallgatóinak és oktatóinak bevonásával. A megkérdezettek merítése több okból történt e két körből. Egyrészt a 2013-as év statisztikai adatai alapján az intézmények működési területe (Pest megye, Fejér megye) volt bűnügyileg a legfertőzöttebb az országban, a számadatok szerint itt volt a legnagyobb a

5 1994. évi XXXIV. törvény, 29. §

6 Ez olyan, hatóság által kiállított dokumentum, amely a polgár személyazonosságát a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvényben meghatározottak szerint közhitelűen igazolja.

7 1994. évi XXXIV. törvény, 29. § (4) bek.

10 000 főre jutó bűncselekmények száma. Ezért alapkérdés volt a bűnügyi fertőzöttség és a szubjektív biztonságérzet korrelációjában a lakosság hajlandósága a primer és a szekunder prevenció eszközeinek alkalmazására; tehát hogy mennyire támogatják, látják alkalmazhatónak a mindennapokban a biometria eszközszerét.

1. ábra: A regisztrált bűncselekmények megyék szerinti megoszlása⁸

Felmerült, hogy a népesség ezen része vélelmezhetően alaposabb ismeretekkel rendelkezik az átlagnál, illetőleg ebből kifolyólag feltételezhetően objektívebb a megítélésük az alkalmazandó eszközök előnyei és hátrányai tekintetében. Másrészt ők is a társadalom integráns részét képezik, s e tekintetben rendelkeznek bizonyos averziókkal, ellenérzésekkel, fóbiákkal, benyomásokkal, amelyek a társadalomban érzékelhetők. A rendőri feladatellátás tekintetében viszont érdekes, informatív adat, hogyan korrelál a hivatástudat és bűnüldözési elkötelezettség a szabadság, szuverenitás alapigényével.

A magyar rendőrségnél a biometrikus adatok ellenőrzése a rendőri intézkedések során még nem általános. Esetenként a hagyományos, morfológiai jegyek alapján történő azonosítást kiegészíti, de nem helyettesíti. Abban az esetben, ha a biometrikus adatokkal ellátott okmányt felmutató személy vonatkozásában a helyszíni ellenőrzés alkalmával gyanúok merülne fel, lehetőség van a biometrikus adatok alapján történő azonosítás végrehajtására is.

⁸ Forrás: Police.hu, a 2013-ban regisztrált bűncselekmények lokális megoszlása.

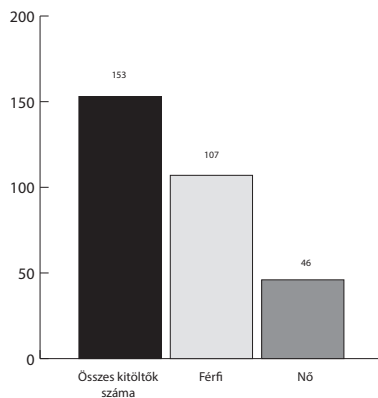
A kutatás eredményei a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányságon

Kutatásomban kérdőíves módszerrel vizsgáltam a biometriával kapcsolatos averziók kérdéskörét a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességébe tartozó hat rendőrkapitányság vonatkozásában. A kérdőíves vizsgálat önkéntes és anonim volt. A kérdőívet főkapitányi engedélyezést követően valamennyi, a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság hivatásos rendőri állományában szolgálatot teljesítő rendőr megkapta a belső futárszolgálat segítségével.

A kérdőívet 2014. szeptember 3-i dátummal küldtük el a hivatásos állomány részére, és 2014. október 5. volt az adatfelvétel utolsó napja. A kérdőívben összesen hét, kizárólag zárt, feleletválasztós kérdés szerepelt. A válaszadóknak természetesen lehetőségük volt a bennük felmerült gondolatok prezentálására is. A következtetések minél árnyaltabb jellege és a pontosabb kép elnyerése érdekében létrehoztam egy másik, egyetemisták alkotta kontrollcsoportot is, amely elengedhetetlen a helyzet objektív értékelhetőségéhez. A megadott időszakban összesen 153 fő töltötte ki a kérdőívet (a 924 fő szolgálatot ellátó rendőr alkotta alapsokaságból⁹). A kérdőíves módszer lehetővé tette, hogy valamennyi szolgálati ág és terület vizsgálat tárgyát képezhesse, bevontuk tehát a rendőri szerv teljes szolgálatellátó állományát.

A kérdőív alapvetően két részre tagolódott. Tartalmazott egy személyes alapadatok felölölő kérdéssort: nem, életkor, végzettség. A második részében kapott helyet az általánosabb, irányított, biometriával kapcsolatos averziók, összefüggések láttatására is alkalmas kérdéssor.

A mintában a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományában 2014 szeptemberében szolgáló 924 hivatásos rendőrből 107 férfi és 46 nő szerepel. A vizsgált minta nemi megoszlását tekintve teljes pontossággal tükrözi az alapsokaság összetételét, mivel a rendőrségen belül a férfi-nő arány 70-30 százalék.

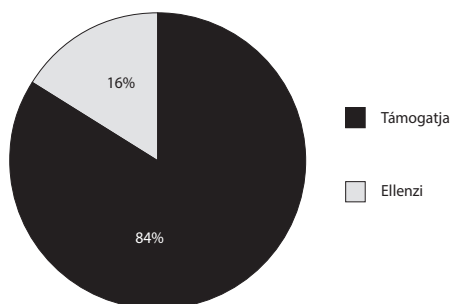

2. ábra: A kérdőívet a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kitöltők nemi aránya¹⁰

⁹ Az kutatásban szereplő adatok a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Humánigazgatási Szolgálatától származnak.

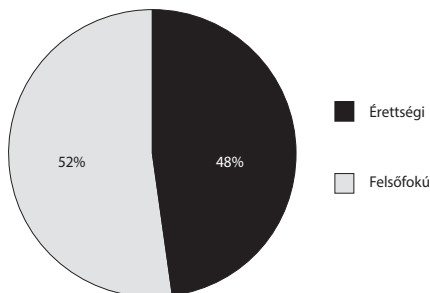
¹⁰ Forrás: saját szerkesztés.

Így kijelenthetjük, hogy a minta reprezentálja az alapsokaság ugyanezen összesített jellemzőit. Az egyes kérdésekre adott válaszokat vizsgáltam abban a tekintetben, hogy érvényesül-e a nemi hovatartozás, a női-férfi attitűdkülönbség, az életfelfogás különbözősége. A nemeket tekintve azonban nem mutatkozott eltérés a biometriával szembeni viszonyulásban. Ez már egyértelművé vált az első kérdésnél is, ahol a kapott válaszok 84 százalékban pozitív, teljes mértékben egyetértő, támogató jellegűek voltak, függetlenül attól, nő vagy férfi volt-e az adatközlő. Ez magyarázható azzal, hogy a daktiloszkópia funkcióbeli hatékonysága a bűnüldözésben a rendőrök számára már régóta mindennapi munkaeszköz. A rögzített ujjnyomtörésekkel, elektronikusan levett ujjlenyomatokkal nap mint nap eredményesen azonosítanak elkövetőket. Hipotézisemnek megfelelően tehát a rendőri állományban 84 százalékos volt a mindenkire kiterjedő elektronikus ujjnyomat-nyilvántartás felállításának támogatása, nemtől és kortól függetlenül.

3. ábra: A rendőri állomány véleménye az egyetemes elektronikus ujjlenyomat-nyilvántartásról¹¹

A másik jelentős véleménybefolyásoló tényező az iskolai végzettség. A hivatásos rendvédelem területére, így a rendőrség állományába is csak olyan személyek kerülhetnek, akik rendelkeznek érettségi bizonyítvánnyal. Azonban a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állománya jóval magasabb képzettségű, mint azt a jogszabályi minimum előírja. Mint azt a 4. ábra is mutatja, a válaszadók között is kisebb az érettségivel rendelkezők aránya, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezőké.

4. ábra: A kérdőívet a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kitöltők iskolai végzettsége¹²

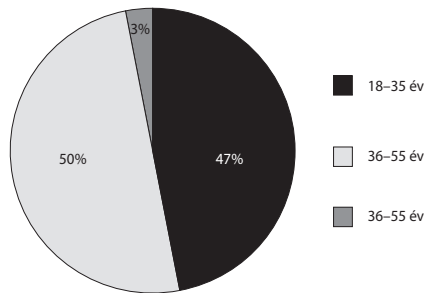
11 Forrás: saját szerkesztés.

12 Forrás: saját szerkesztés.

A biometriával kapcsolatos állásfoglalás tekintetében azonban az, hogy a hivatásos rendőr közép- vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik-e, nem volt releváns. Az eltérő végzettségűek által adott válaszok nem mutattak szignifikáns különbséget. Tehát megállapíthatjuk, hogy a félkatonai szervezeti rend, a speciális munkafeladatok, az átlagállampolgárral szemben jóval nagyobb hatalom, s maga a közbiztonság megteremtésének személyes felelőssége a rendőrök felfogását, gondolkodásmódját alapvetően egy irányban befolyásolta.

Ugyanezen okból eredeztethető az is, hogy a témában felkínált véleménynyilvánítási lehetőséggel a 153 rendőr közül egyetlen egy sem kívánt élni. A félkatonai szervezet parancsuralmi rendjének szigorú metodikája, amely szerint a parancskiadást haladéktalan végrehajtásnak kell követnie, nem tűr meg saját véleményt.

A korösszetételt tekintve a rendvédelmi szervek jelen hivatásos állományának megfelelően az 56 év feletti kitöltők aránya elenyésző, mint az az alapsokaságra is jellemző,¹³ a kitöltők 3 százaléka került ki e korosztályból.

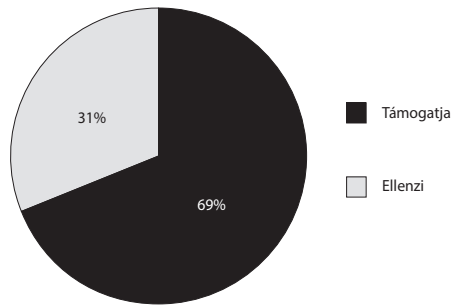

5. ábra: A kérdőívet a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kitöltők életkori összetétele¹⁴

A legnagyobb arányban a középkorú, 36–55 év közötti (50 százalék) és a még fiatalabb, 18–35 éves (47 százalék) rendőrök szolgálnak és védenek. Természetesen a kori megoszlás nagy befolyással bír a témában alkotott véleményre is. Ezen oknál fogva fogalmaztam meg következő hipotézisemet, amelyben a fiatal rendőrállomány tekintetében feltételeztem, hogy bár korban tökéletesen lefedik az egyetemisták korosztályát, felfogásukat a félkatonai szervezet, illetve a bűnüldözésben szerzett tapasztalat alapvetően befolyásolta, alakította. Tehát feltételeztem az öntörvényűség, a minden kontrollt elutasító attitűdök nagymértékű hiányát, amelynek következtében a végletes ellenőrzési igénynek, a mások és önmaguk szabályozásának teljes mértékű egyetértést kell eredményeznie a biometrikus eszközök alkalmazhatóságában. Ez a hipotézisem alapvetően beigazolódott, mivel a hét kérdés összesített elfogadási aránya a rendőrök között 69 százalékos értéket produkált.

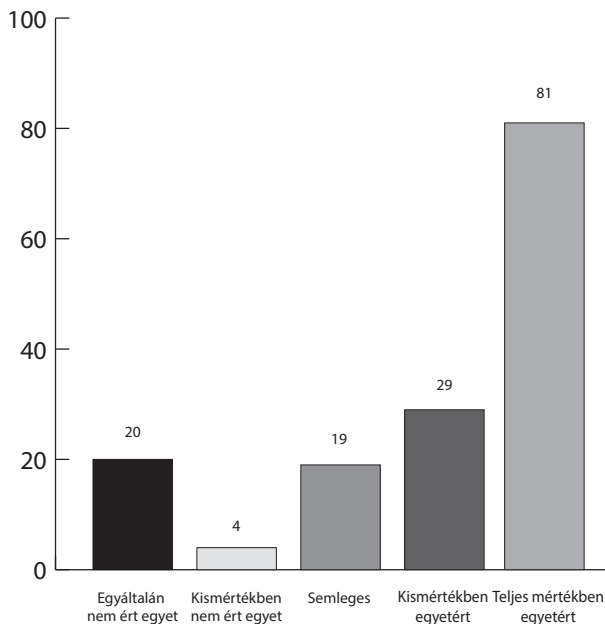
13 Ennek szociológiai, jogszabályi okainak tisztázása meghaladja e munka kereteit.

14 Forrás: saját szerkesztés.

6. ábra: A 18–35 éves rendőrök biometriához kapcsolódó attitűdje¹⁵

A fiatalabb állomány kizárólag egy esetben volt óvatosabb, elutasítóbb a biometrikus adatokkal kapcsolatban. Ennek relevanciája különösen akkor érvényesült, amikor a gyermekek biometrikus adatainak levétele, tárolása került napirendre. Egyértelmű volt a hezitálás, elbizonytalanodás a második pontnál, amely a születéskori íriszminta-rögzítésre vonatkozott. Abban kellett állást foglalni, hogy születéskor rögzítsék-e minden gyermek íriszmintáját egy központi adatbázisban. Ebben az esetben, az eddig mért adatokhoz képest, a rendőrök körében kiemelkedően magas, 15 százalékos volt azok aránya, akik egyértelműen elutasították az íriszminta levételét.

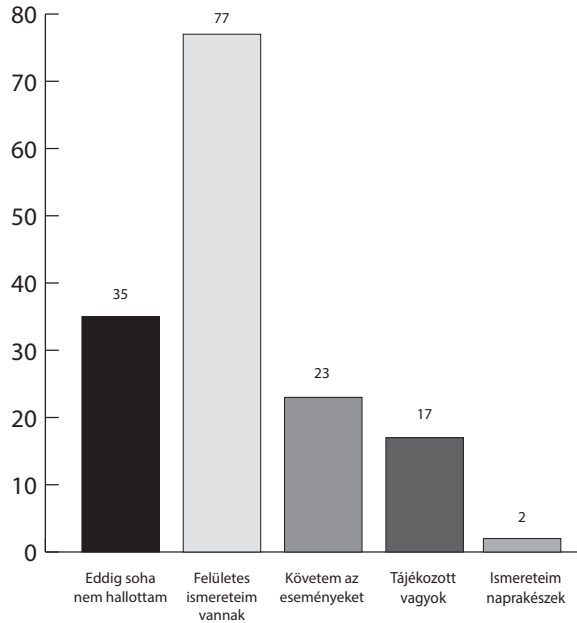

7. ábra: A kérdőívet a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kitöltők viszonyulása a születéskori íriszminta-rögzítéshez¹⁶

¹⁵ Forrás: saját szerkesztés.

¹⁶ Forrás: saját szerkesztés.

Ennek egyik oka a legelső hipotézisem megdőlésében keresendő. Előzetes feltételezésem az volt, hogy ebben az alapsokaságban az átlagnál magasabb a tudás, ismeret a biometriával kapcsolatban. Azonban arra a kérdésre, hogy a kitöltő megítélése szerint milyen fokú tudással rendelkezik a biometriával kapcsolatban, a hivatásos rendőröktől az előfeltevésemet megcáfoló válaszokat kaptam.

8. ábra: A kérdőívet a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság állományából kitöltők biometriával kapcsolatos ismereteinek szintje¹⁷

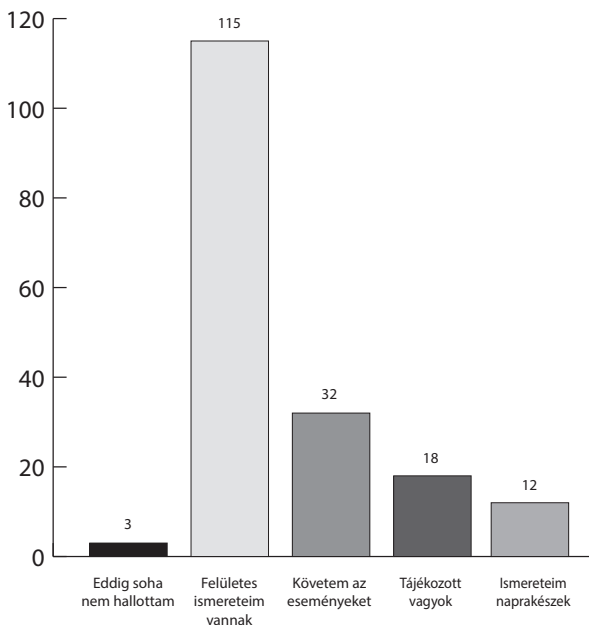
A kitöltők 23 százaléka eddig még csak nem is hallott a biometriáról, saját bevallása szerint semmilyen ismerettel nem rendelkezik ezzel a tudományterülettel kapcsolatban. 49 százalékkal a legnagyobb volt azon rendőrök aránya, akik felületes ismeretekkel rendelkeznek e téren. Igen problematikus, hogy a 153 válaszadónak mindössze 2 százaléka nyilatkozott úgy, hogy tájékozott a témában. E tény azért is elgondolkodtató, mert a rendőri alapképzés szerves eleme a daktiloszkópia, az arcaazonosítás, a DNS-azonosítás témaköre. Emellett természetesen azonnal rávilágít a biometriával kapcsolatos ambivalens, egymásnak ellentmondó, nagy amplitúdójú társadalmi érzelmeket kiváltó reakciók okára is. Hiszen ha a biometriával hivatalból foglalkozni köteles állománynak ilyen szerény ismeretei vannak róla, akkor a társadalom civil szférájában ez az ismeretarány még kisebb. Ahhoz, hogy objektív képet alkothasson valaki, s hogy valóban megalapozott döntéseket hozhasson a témában, emelni, pontosítani kell az ismeretszintet, mindenképpen tájékoztatást kell adni a legújabb eredményekről, alkalmazási lehetőségekről, és természetesen a nehézségekről, kényes személyiségi jogi kérdésekről is.

¹⁷ Forrás: saját szerkesztés.

Eredmények az Óbudai Egyetem vonatkozásában

A kutatás másik helyszíne az Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kara volt, ahol a fent szemléltetett módszerrel, eszközzel zajlott az adatfelvétel. A metodika azonban eltért, mivel a kérdőívek kijuttatását az oktatók végezték. A merítési nagyság meghaladta a rendőr-főkapitányság állományi létszámát, mivel a biztonságtechnikai hallgatószám 722, az alkalmazotti személyi állomány pedig 137. Nemi összetételét tekintve az alapsokaság 90 százaléka férfi. A mintában a karról 152 férfi és 28 nő szolgáltatott adatot. A válaszadók nemi megoszlása reprezentálta az alapsokaság összetételét, mivel 85 százalékban férfiak alkották e csoportot.

Korösszetételben egyértelmű relevanciája volt a 18–35 éves korosztálynak, amely a minta 96 százalékát szolgáltatta. Ebből adódik az egyetemi válaszadók végzettségbeli teljes átrendeződése, mivel a felsőfokú végzettségűek aránya elenyésző lett, és a legnagyobb hányadot az érettségivel rendelkezők képviselték 92 százalékkal. Ezen adatból kiindulva első hipotézisem az volt, hogy az egyetemisták tudásszintje még méltányolható okokból kisebb a hivatásos rendőrökénél, akiknek a biometria egy bizonyos területe napi munkaeszköz. E feltevés nem igazolódott be, mivel a válaszadók 30 százaléka nyilatkozott úgy, hogy tájékozottak, követik az eseményeket a biometria világában, ismereteik naprakészek. Ez érthető, hiszen biztonságtechnikaimérnök-hallgatók.

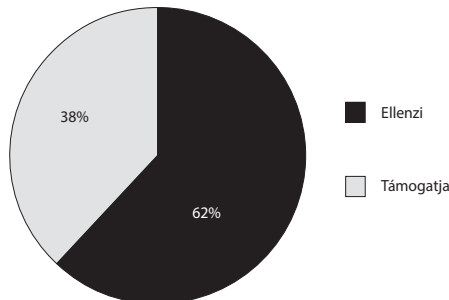
9. ábra: Az egyetemisták előismeretei a biometriával kapcsolatban¹⁸

18 Forrás: saját szerkesztés.

A következő hipotézisem annak alapján, hogy a rendőri hivatás predesztinálja a hivatásos állományt a biometria igenlésére, az volt, hogy az egyetemi státus pontosan az ellenkezőjét eredményezi a fiatalok attitűdjében. Feltételeztem, hogy teljes negligációban vannak mindennemű kontroll, szabály, ellenőrzés tekintetében.

A szignifikáns különbség, amely a két azonos korosztály eltérő működésének, feladatainak és szubkultúrájának – rendőri szervezet, illetve egyetemi lét – eredménye, már az első pontnál beigazolódott. Arra vonatkozóan, hogy támogatják-e az elektronikus ujjlenyomat-nyilvántartás egyetemessé tételét, a válaszadók 20 százaléka egyértelműen a „semmi esetre sem” kategóriát jelölte meg. Az egyet nem értők aránya összességében 51 százalékos volt. Előfeltevésem beigazolódott tehát, az egyetemisták szabadságigényére, kontroll alóli kibújására vonatkozóan. (A gyermekek íriszmintájának születés kori rögzítése kapcsán hasonló eredmény született: a megkérdezettek 33 százaléka nyilatkozott úgy, hogy ezt semmi esetre sem támogatná.)

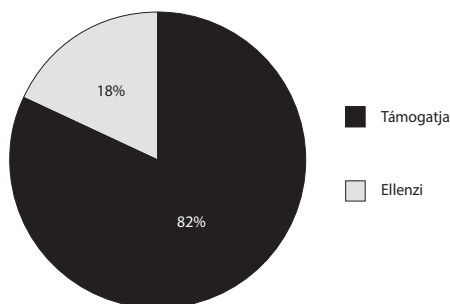
A biometrikus eszközrendszerrel kapcsolatos általános averziók tekintetében az egyetemi társadalom hozzáállásában feltételeztem a teljes negligációt, a kontroll teljes elutasítását. E hipotézisem tökéletesen beigazolódott, amikor az összes kérdés vonatkozásában megvizsgáltam az elfogadási hajlandóságot. Az egyetemista társadalom válaszadóinak 62 százaléka egyértelműen elutasítja azt, és egyáltalán nem ért egyet a biometrikus eszközök általános, mindenkire kiterjedő alkalmazásával.

10. ábra: Az egyetemisták viszonyulása a biometrikus adatok általános rögzítéséhez¹⁹

Más a helyzet ugyanakkor a büntetettek, bűnelkövetők esetében, ahol 85 százalékos a biometria alkalmazhatóságának támogatottsága. Különösen eklatáns példája ennek a gyermekeket szexuálisan bántalmazók és a szándékos emberölést elkövetők esete.

¹⁹ Forrás: saját szerkesztés.

11. ábra: Az egyetemisták támogatási hajlandósága a biometrikus eszközök alkalmazására az abúzust vagy szándékos emberölést elkövetők esetében²⁰

Megállapítható tehát, hogy az egyetemi hallgatók nagyon is tisztában vannak a biometria hasznos, objektivitást, megbízhatóságot garantáló voltával, amely nagyobb társadalmi elfogadottság mellett a biztonságos élet zálogát jelenthetné.

Összefoglalás, lehetséges jövőbeli kutatási irányok, feladatok

Alapvetésként megállapítható, hogy a biometria fogalma ma már sokak számára ismert, ám eszközrendszere, tevékenységi lehetőségei kevésbé. Különösen érzékennyé teszi a témát az a megállapítás, hogy a rendvédelem területén szolgálatot teljesítők 23 százaléka – saját bevallása szerint – még soha nem hallott a biometrikus eszközökről, további 49 százalék pedig felületes ismeretekkel rendelkezik. Ismereteik felszínesek és hiányosak, ezzel együtt félelemkeltőek és szorongást eredményeznek. A biometria alkalmazási eszközeinek folyamatos specializálódását, tökéletesedését, ezzel együtt alkalmazási területeinek bővülését nem követi az érintettek információigénye, információfeldolgozása. Jóllehet tudnak egyes új biometrikus eszközökről, ám azoknak gyakorlati alkalmazhatóságát már nem látják át. Kiemelt pontja e rendszernek a rendészeti terület, ahol a személyazonosítás rendészeti célú, hagyományos módon, morfológiai jegyek alapján történő végrehajtásának szubjektív, nagyfokú hibalehetőséget tartalmazó eleme válhatna kontrollálttá a biometrikus jegyek alapján történő személyazonosítás alkalmazásával.

Az a tény, hogy a rendőrök több mint ötöde nem is hallott a biometriáról, megkérdőjelezi még a rendőri alapképzés hatékonyságát is, mivel annak szerves része többek között a daktiloszkópia, az arcfelismerés, a DNS-azonosítás elemeinek, lépéseinek, alapvetéseinek elsajátítása. A témában birtokolt félinformációk azonban a félelemkeltést szolgálják, s egy sci-fi-szerű világ látszatát keltik, ahol a kiválasztottak – kezükben tartva a biometrián alapuló személy szerinti megfigyelést – bábként irányítják az egyéneket.

Megállapítható, hogy a megkérdezetteknek nagy igényük van a biztonságra, akár a szabadságuk kisebb fokú csorbításának árán is. E kérdésben a rendőrök kategoriku-

²⁰ Forrás: saját szerkesztés.

sabb, egyértelműbb véleménnyel vannak a biometrikus eszközökről, amelyeket szigorúbban, nagyobb területen látnak alkalmazhatónak, mint az egyetemi hallgatók. Végeredményben: a feltett hét kérdés vonatkozásában összesítve is megállapítható volt, hogy a rendőri állomány véleménye, viszonyulása teljesen egyöntetű a kérdésben, nem befolyásolja azt a nemi hovatartozás; a biometria minden lehetséges, kidolgozott területét, eszközét bevethetőnek, bevetendőnek tartják a bűnözés elleni harcban, a közbiztonság megteremtése érdekében. Az egyetemi hallgatók felfogása más irányt képvisel, beleértve a biometriát is. Bár ők is igénylik a rendet, a biztonságot, hiszen a büntettek esetében mindennemű biometrikus eszközt támogatnának, ám a saját esetükben nem értenek egyet a kontrollált élet lehetőségével, nem pártolják az egyedi, fiziológiai azonosítás általános bevezetését sem.

Kutatásom alapján megállapítható tehát, hogy a biztonság igénye minden korosztály, képzettségi szint, nem tekintetében releváns kérdés. Ugyanakkor a biometria alkalmazhatósága terén óriási anomáliák tapasztalhatók. Egyértétes van szükségességében a bűnelkövetők nyilvántartása, azonosítása terén, az egyéb esetekben tapasztalható negligáció pedig nagymértékben ismerethiányból eredeztethető. Elsődleges feladat tehát a területet érintő alaposabb, megbízható tájékoztatás szélesítése, illetőleg a jogszabályi keretek precíz, szakszerű és mindenre kiterjedő kialakítása.

A rendvédelem területén történő alkalmazás tekintetében prioritást élvez a szigorú rezsimszabályokba történő beillesztés kereteinek megfogalmazása. Elengedhetetlen a normarendszer kidolgozása. Komoly kutatási tevékenységet követel még annak pontos meghatározása is, hogy a jogszabályilag szigorúan szabályozott rendvédelmi tevékenységeknek mely biometrikus azonosítási formák felelnek meg leginkább. A biometrikus azonosítás alapelvei:²¹ univerzalitás (általánosság), specifikusság, stabilitás, megszerezhetőség, produktivitás (teljesítmény), elfogadottság (amely vonatkozásában nagy jelentőségű a rendőrségi kommunikáció átalakítása is), megtéveszthetőség, mérhetőség. Mindenekelőtt azonban mindennek megvalósításához a legfontosabb elem a rendőri állomány szakterületet érintő, alapos és alkalmazásorientált képzése, oktatása.

IRODALOMJEGYZÉK

1994. XXXIV. törvény a Rendőrségről

Jain, Anil – Flynn, Patrick – Ross, Arun A. (eds.) (2008): *Handbook of Biometrics*. New York, Springer.

Kovács Tibor (2014): *Biometrikus azonosítás*. Digitális jegyzet. Budapest, Óbudai Egyetem.

Kovács Tibor – Otti Csaba – Milák István (2012): A biztonságstudomány biometriai aspektusai.

In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII*. Pécs, MHTT.

Working document on biometrics. (2003) ARTICLE 29 – Data Protection Working Party. Forrás: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2003/wp80_en.pdf

21 Jain et al. (2008)

1. melléklet: KÉRDŐÍV

Tisztelt Résztvevő!

Kérem, segítse további munkánkat a biometriával kapcsolatos állításokkal kapcsolatosan adott válaszaival.

Köszönettel: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

Kérem, keretezze be az Önre vonatkozó helyes válaszokat!

A kérdőívet kitöltő neme: férfi nő
A kérdőívet kitöltő kora: 18 év alatti 18–35 év 36–55 év 56 év feletti
A kérdőívet kitöltő végzettsége: általános iskola érettségi felsőfokú

Kérem, olvassa el a következő állításokat, és az alábbi skála alapján értékelje, hogy milyen mértékben ért vagy nem ért velük egyet!

1	2	3	4	5
Egyáltalán nem ért egyet	Kismértékben nem ért egyet	Semleges	Kismértékben egyetért	Teljes mértékben egyetért

Támogatom, hogy az elektronikusan rögzített ujjlenyomat-nyilvántartást terjesszék ki minden emberre.

1 2 3 4 5

Egyetértek azzal, hogy születéskor minden gyermek iriszmintáját rögzítsék, és tárolja a rendőrség.

1 2 3 4 5

Egyetértek azzal, hogy létrehozásra kerüljön egy arcazonosító körözési adatbázis, amelynek segítségével bűncselekményben érintett arcok megfigyelése lesz lehetséges.

1 2 3 4 5

Egyetértek azzal, hogy abúzust (gyermekek szexuális bántalmazása) és szándékos emberölést elkövető egyének DNS-mintája, ujjlenyomata, arcazonosításra alkalmas paraméterei rendőrségi nyilvántartásba vételre kerüljenek.

1 2 3 4 5

Egyetértek azzal, hogy bármilyen szándékos bűncselekményt elkövető személy ujjlenyomatán kívül a további biometrikus adatai (DNS, írisz, érhálózat stb.) is rendőrségi nyilvántartásba kerüljenek.

1 2 3 4 5

Nem támogatom, hogy születéskor minden gyermek DNS-mintája rögzítésre kerüljön.

1 2 3 4 5

Támogatom, hogy a betörést és egyéb vagyon elleni bűncselekményt elkövetők arcazonosítása és rendőrségi nyilvántartásba vétele megtörténjék.

1 2 3 4 5

SUMMARY

The Research Carried out to Explore Aversions Related to Biometric Identification

FÖLDESI Krisztina

The field of law enforcement is the number one area of application of the technical achievements of 21st century biometrics. In order to create and maintain an area of 'security, liberty and law', an articulated aim of member states in their internal operations, it is inevitable that the identity of people moving within the borders of the European Union be established with reasonable assurance. The use of biometric identifiers allow authorities a rapid, efficient, reliable and trusted method for recognizing individuals.